

USMON AZIM SHE'RLARIDA ASSONANS USLUBIY VOSITA SIFATIDA

Bozorova Gulchexra Nazarovna,
NDKTU akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada shoir Usmon Azimning qalb kechinmalari asosida yozilgan she'rlaridan yoritib berilgan, shoir she'riyatida o'ziga xos tasviriy vosita-assonasning qo'lanishi bo'yicha tahlillar berilgan.

Kalit so'zlar. Assonans, fonetik stilistika, erkin vazn, adabiyot, tarix, jadid, "Saylanma", monografiya, tadqiqot, unli va undosh tovushlar.

USMON AZIM ŞIIRLERINDE ASSONANS, BIR STILDIR ÖZELLİK OLARAK

Bozorova Gulchexra Nazarovna,
NDMTU akademik lisesi, ana dili ve edebiyatı öğretmeni

Özet. Bu makalede, şair Usmon Azim'in iç dünyasını yansıtan şiirleri incelenmiş, onun şiirlerinde kendine özgü bir anlatım aracı olan assonansın (ünlü tekrarı) kullanımı üzerine değerlendirmelere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler. Assonans, fonetik stilistik, serbest vezin, edebiyat, tarih, ceditcilik, "Saylanma" monografi, araştırma, ünlü ve ünsüz sesler.

АССОНАНС КАК СТИЛИСТИЧЕСКОЕ СРЕДСТВО В СТИХАХ УСМОНА АЗИМА

Бозорова Гулчехра Назаровна,
преподаватель узбекского языка и литературы в академическом лицее при НГГТУ

Аннотация. В статье освещаются стихи поэта Усмона Азима, написанные на основе его душевных переживаний. Приводится анализ использования характерного для поэта изобразительного средства - ассонанса в его поэзии.

Ключевые слова. Ассонанс, фонетическая стилистика, свободная система стихосложения, литература, история, джадидизм, "Сайланма", монография, исследование, гласные и согласные звуки.

ASSONANCE AS A STYLISTIC DEVICE IN THE POEMS OF USMON AZIM

Bozorova Gulchekhra Nazarovna,
teacher of uzbek language and literature at academic lyceum at NSMTU

Abstract. The article highlights the poems of the poet Usmon Azim, which are written based on his emotional experiences. It provides analyses of the use of a distinctive poetic device — assonance – in his poetry.

Keywords. Assonance, phonetic stylistics, free verse of poetry, literature, history, Jadidism, "Saylanma", monograph, research, vowel and consonant sounds.

Ma'lumki, har bir ijodkor o'ziga xos iste'dod sohibidir. Ular inson ruhiyati manzaralarini faqat o'ziga xos, boshqlarga o'xshamagan tarzda kashf etadilar. Chunki har bir ijodkor shaxsning

o'z ruhiy olami, e'tiqodi, shaxs sifatidagi xislat va fazilatlari turlicha bo'ladi. Usmon Azim 70-yillar adabiyotimizga o'zining dadil qadamlari bilan, yoniq qalbi bilan kirib kelgan bo'lsa, u o'zi aytganday qalblarda daryo misol to'lib-toshib oqayotir desak mubolag'a bo'lmaydi. Shoir ijodida zamon, hayot, haqiqat va adolat qalbi tug'yon urib turadi. Erk va o'zlik uchun kurash - shoir she'rlarining mag'zini tashkil etadi. Jumladan, Mirzo Kenjabek shoirning - Uyg'onish azobil nomli she'riy to'plamiga o'z fikr - mulohazalarini bildirar ekan quyidagicha fikrlarni ilgari suradi:

-Usmon Azim, Xurshid Davron, Shavkat Rahmon va boshqa iste'dodlar yurak yalang'ochlab maydonga chiqdilar. Adabiyot dargohiga yo'nalgan har bir o'qimishli yosh shoir ushbu iztirobga duch kelishi muqarrar. Qafasdagi adabiyotning isyonkor kuychilaridan bo'lmish keyingi avlod chin so'zni rasm etdi. Xususan, Usmon Azim rost tuyg'ular kuychisi, to'g'riso'z shoir sifatida tanildi. Usmon Azim shiddatli tuyg'ulari bilan, keskin holatlar va aniq tasvirlari bilan o'zbek she'riyatiga yangicha ruh olib kirdi.[1.223-bet].

Usmon Azimning sodda, samimiy va xalqona ohangi bilan yog'rilgan she'rlarida ham fonetik xususiyatlar asosiy tasviriy vosita vazifasini o'taydi. Ohangdorlikni kuchaytirishda, ta'sirchanlikni ohirishda, tasvir tiniqligini ta'minlashda fonografik vositalar ham uslubiy vosita bo'lib xizmat qilganligini sevimli shoirimiz Usmon Azim she'rlari tahlili orqali ochib berishga harakat qilamiz.

Assonans- misralardagi bir-biriga yaqin unli tovushlarning ohangdoshligidir. Bunda a-o, u-o', i-e tovushlari ohangdosh bo'lib keladi. Bunday xususiyat nutqning jarangdor bo'lishini ta'minlaydi. Masalan,

*Bog'im ketdi-qolgan ko'nglim yoboni,
Oldida qum, ortidadir doboni,
Kelayotgan o'zgalarning davroni-
To'xta-ya, to'xtagin, umrim karvoni.* [2.403-bet].

Yuqoridagi misralarda iste'dodli shoirimiz Usmon Azim O tovushi vositasida assonasning jozibador ko'rinishini hozil qilgan.

*Bir qadamin-umid, bittasi-armon,
Bir yovim makondir, bir yonim zamon,
Bir yo'lim zamindir, bir yo'lim osmon
Osmonning ichida oyday sarsonman.* [2.421-bet].

Fonetik stilistikani bilish ijodkorlar uchun ahamiyatlidir. Ular yaratgan ijod mahsullarida fonetik stilistikaning xususiyatlarini qo'llashsa, o'quvchilar va tinglovchilarning e'tiborini jalb qiladilar. Bu bilan matnning o'qishligini ta'minlaydilar va o'z oldilariga qo'ygan maqsadlariga osonroq erishadilar. Ayniqsa, jurnalistlar lavha, ocherk, adabiy portret yaratganlarida o'rnini topib, fonetik stilistikadan foydalansalar, asarlari betakror, ta'sirchan, ohangdor bo'ladi.

*Bir nafasim -bahor, bittasi kuzdir,
Bir manzirim tog'dir, bittasi tuzdir,
Bir onam olovdir, bir onam muzdir,
Toshlarning soyday sarsonman.* [2.421-bet].

Mazkur nutqiy parchada I tovushi vositasida assonansning betakror namunasini ko'rishimiz mumkin. Boshqa shoirlarning she'rlarida I tovushi vositasida kamdan kam holatda assonans yuzaga keladi. Usmon Azim she'rlarida esa bu hodisa juda sermahsul.

*Qon yutgan qurumlar uchun kechirgin
Bemahal o'limlar uchun kechirgin
Ko'zimning yoshligi uchun kechirgin
Dunyoning yoshligi uchun kechirgin* [2.318-bet].

Tahlil jarayonida Usmon Azim barcha unli tovushlar asosida assonansning betakror ko'rinishini namoyon qila olgan.

*Kechirgin-u ko'yingda adashganimni,
Kechirgin-u ko'yingda tinmaganim-chun,
Kechirgin- erk uchun talashganimni*

Va erk senligingni bilmaganim-chun[2.318-bet].

Usmon Azimning soʻz qoʻllash mahoratini yana shundan koʻrishimiz mumkinki, u har bir til vositalaridan oʻziga xos tarzda foydalanadi. Bu esa boshqa ijodkorlar ijodida koʻzga tashlanmaydi.

Zal ham joʻr boʻladi: "Sevaman de, ayt!"

Sendan soʻrayapti-men aniq sezdim-

Bittagina soʻzni zal mana shu payt.

Yuqorida **e** tovushi vositasida assonasning goʻzal koʻrinishni yaratganki, bu sheʼriyatga oʻziga xos bir holat hisoblanadi. Assonasning , asosan , a tovushlari vositasida hosil qilingan koʻrinishi sheʼriyatda koʻp kuzatiladi. Usmon Azim ijodida esa bu hodisa har bir unli vosita orqali hosil qilinganligining guvohi boʻlamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Adabiy turlar va janrlar (Tarixi va nazariyasiga oid) 2jild. Lirika. – T.: Fan, 1992. 246 b.
2. Azimov U. Saylanma. – T.: SHarq, 1995. – 432 b.
3. Hojiahmedov, A. Sherʼiy sanʼatlar va mumtoz qofiya. Toshkent.1998.
4. Azizovna Y.S. Study of folktale in literature and its relation to the epic genre. Central European Management Journal 31 (No. 03 (2023)), 476-482
https://api.scienceweb.uz/storage/publication_files/7250/19705/65b7e8e0c2065___Yuldosheva%20S.Central%20European%20Management%20Journal.pdf
5. Azizovna Y.S. On the Development of Expressive Learning Skills. International Journal on Integrated Education (IJIE) 6 (No. 5 (2023)), 313-316
<https://journals.researchparks.org/index.php/IJIE/article/view/4444>